

La conflictivitat entorn de l'aigua

Enric Vicedo i Rius

L'aigua és un dels recursos naturals escassos en bona part del planeta. Per si sola no garanteix un creixement agrari notable, encara que permet assolir la regularitat de les collites i dels rendiments. Aquest fet fonamental per a les economies pageses constitueix la clau explicativa de la importància que el seu control ha significat per a les societats humanes. Històricament, els conflictes han girat sovint sobre el control de les aigües i gairebé sempre al voltant del seu gaudi i el preu que s'ha de pagar per aquest en un context

històric concret. Per això el conflicte fonamental es produeix entre els qui gestionen l'ús de l'aigua —i que poden tenir un grau divers de propietat— i els usuaris. I això és tan cert a l'època senyorial —fins fa un segle i mig— com a l'època capitalista.

A les terres de Lleida el control de l'aigua ha donat lloc a dos models de propietat i gestió. El primer, representat per les sèquies de Pinyana i de Fontanet que regaven una part gens negligible del Segrià incloent-hi el terme de Lleida, podríem

qualificar-lo de model pagès. El segon podria estar representat per la societat del canal d'Urgell durant els cent anys de la seva existència o pel control senyorial dels recursos hídrics abans de la supressió del règim senyorial. Aquest segon model podria qualificar-se com d'espoliació pagesa.

La Junta de Sequiatge, creada el 1754 per a gestionar les sèquies del Segrià en substitució de l'Ajuntament de Lleida, viurà una situació de penúria econòmica al llarg de la seva història. El sequiatge que cobrava pel reg se

xifrava habitualment en un quartà de blat per jornal de terra regada. Considerant un rendiment de 10 quarteres per jornal al rec, resulta que el sequiatge significava el 0'8% de la collita bruta en terres regades. Aquesta reduïda imposició és traduïda en l'esmentat dèficit i en el fet que la Confraria de Llauradors —que aglutinava tota la pagesia lleidatana, fins i tot els jornalers— lluités per la gestió de les aigües i no en contra d'una fiscalitat pel reg excessiva. Diversos ajuntaments del Segrià —i també alguns senyors— tenien acensada l'aigua, pagant com a cens pel seu ús una quantitat fixa al llarg de tot el segle XVIII. L'import global dels censos era de 266 lliures, xifra inferior a allò que costava una mula a la fira de Verdú cap a 1800. A aquest model l'hem anomenat model pagès perquè no s'intentava espoliar la riquesa pagesa amb la gestió de la xarxa de regatge. Recordeu que a Lleida les sèquies no eren senyorials i la Junta de Seguiatge gestiona quelcom que és de la comunitat, encara que la Junta estigués constituïda majoritàriament per membres de la classe feudal i amb la presència també de representants de la Confraria de Llauradors. La societat del canal d'Urgell, però, exigia un novè de la collita per a l'ús de les aigües de la nova xarxa creada a la segona meitat del vuit-cents. Això significava l'11% de la collita bruta. La

contribució rústica de la zona regada pel canal d'Urgell fou de 318.716'8 pessetes el 1864 i de 448.530'51 pessetes el 1901. El novè significava el 1885 556.960'17 pessetes i 1.094.800'21 pessetes el 1903. La fiscalitat privada pel reg superava amb escreix la fiscalitat estatal per la terra. Aquesta duresa es traduí en el fet que la lluita contra el novè esdevingués una constant dels regants de l'Urgell. Aquesta situació insostenible es traduí en els anys seixanta del present segle en la no renovació de la concessió —que la societat volia que fos indefinida, com demanà els anys 1880— i en el pas de la gestió dels recs de l'Urgell als regants. El model de la societat del canal d'Urgell fins el 1960 l'hem qualificat, per aquestes raons, com a model d'espoliació pagesa.

Dins d'aquest segon model cal incloure la gestió de l'aigua en el marc d'una economia senyorial. Els senyors, generalment, es reservaven les aigües dels rius, de les sèquies i de les basses, intentant fer rendibles aquests recursos amb la imposició de sequiatges als usuaris. El comanador de Tèrmens exigirà en el rec nou dos quartans de blat per jornal regat, un de perpetu i l'altre durant la vida del comanador que creà la sèquia. Pot pensar-se que, a termini mitjà, aquesta fiscalitat privada pel reg és similar a l'exigida per la Junta de Sequiatge, encara que més

elevada en un període inicial. Però cal tenir present que mentre a Lleida la producció era lliure de càrregues feudals, als pobles senyorials el sequiatge reduït s'afegia a unes càrregues proporcionals a la producció que, sovint, significaven un 20%. Per tant, el sequiatge no podia ésser elevat si no es volia enfonsar l'economia pagesa que era a la base de la riquesa feudal. En canvi, el model pagès de Lleida s'articula al voltant d'unes terres que no paguen drets proporcionals a la producció —a part del delme. A l'antic règim la conflictivitat entorn de l'aigua té també altres referències. La racionalitat en l'ús de l'aigua i el manteniment de la xarxa de regatge són aspectes que generen conflictes especialment on els recursos hídrics estaven en mans de la classe senyorial. Tanmateix els interessos dels regants topen sovint amb els dels moliners. Allò que configuren els diversos models de propietat i gestió de l'aigua no és el sequiatge en si, sinó aquest en relació al conjunt de càrregues que pesen sobre les economies pageses, de les quals el sequiatge n'és un element més. Després de la revolució liberal, el novè exigít pel canal d'Urgell mostra com la burgesia va voler incorporar un sequiatge major que a l'època feudal per intentar controlar part de les rendes que amb la revolució liberal la pagesia havia deixat de pagar.

SOMBREROS I COMPLEMENTS DE VESTIR

Major, 72-76 - Tel. 27 28 36 - LLEIDA